

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ  
Одеський державний університет внутрішніх справ

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ  
ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД  
ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ  
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО  
РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ**

Колективна монографія

За загальною редакцією  
**А. В. Денисової**



Видавництво  
«Юридика»  
2025

УДК 342.7:351.86"364"(477)

П68

**Рецензенти:**

**Журавльов Дмитро Володимирович**, заступник керівника Департаменту з питань громадянства, помилування, державних нагород — керівник управління з питань помилування Офісу Президента України, доктор юридичних наук, професор;

**Катеринчук Іван Петрович**, професор кафедри вогневої підготовки ОДУВС, доктор юридичних наук, професор;

**Гаран Ольга Володимирівна**, професор кафедри адміністративного права та господарського права Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, доктор юридичних наук, професор

*Рекомендовано до друку Вченою радою  
Одеського державного університету внутрішніх справ  
(протокол № 12 від 30 вересня 2025 року)*

**Правове** регулювання дотримання прав і свобод людини та громадянина в умовах адміністративно-правового режиму воєнного стану : колективна монографія / Є. Львова, О. Жильцов, О. Пасько та ін. ; за заг. ред. А. В. Денисової. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. – 840 с.

ISBN 978-617-8574-56-7

Колективна монографія присвячена комплексному аналізу правового регулювання дотримання прав і свобод людини в умовах воєнного стану в Україні. У виданні осмислено трансформацію механізмів їх забезпечення з урахуванням викликів збройної агресії. Досліджено реалізацію державної політики у гуманітарній, безпековій, правоохоронній, судовій і соціальній сферах, проблеми захисту прав дітей, цивільного населення, військовополонених, а також питання інформаційної безпеки та OSINT. Монографія адресована науковцям, юристам і практикам.

УДК 342.7:351.86"364"(477)

ISBN 978-617-8574-56-7

© Авторський колектив, 2025

© ОДУВС, 2025

## Зміст

<b>Розділ 1. Правове забезпечення державної політики в гуманітарній сфері (Львова Є.)</b> .....	5
<b>Розділ 2. Адміністративно-правове регулювання свободи пересування та вільного обрання місця проживання за умов воєнного стану в Україні (Жильцов О.)</b> .....	30
<b>Розділ 3. Психічне здоров'я як фактор національної безпеки в Україні (Пасько О., Прудка Л.)</b> .....	71
<b>Розділ 4. Роль Національної поліції України у створенні єдиного безпекового простору держави (Матвеева Л.)</b> .....	110
<b>Розділ 5. Діяльність поліції щодо забезпечення прав і свобод людини на деокупованих територіях (Берендеева А.)</b> .....	136
<b>Розділ 6. Вплив Інтернету на права дітей протягом збройного конфлікту — зарубіжний досвід (Пядишев В., Форос Г.)</b> .....	177
<b>Розділ 7. Сучасні тенденції судового захисту прав і свобод людини в умовах воєнного стану (Шерстюк Г.)</b> .....	217
<b>Розділ 8. Правова, соціально-психологічна та медична допомога потерпілим від дій країни-агресорки особам з тимчасово окупованих територій (Вайда Т.)</b> .....	259
<b>Розділ 9. Роль дозвільної системи в забезпеченні прав і свобод людини в умовах воєнного стану (Пишна А., Ульянов О.)</b> .....	313
<b>Розділ 10. Адміністративна відповідальність за порушення прав і свобод під час воєнного стану (Сірко В.)</b> .....	355
<b>Розділ 11. Кримінально-правові аспекти дотримання основних прав і свобод військовополонених і цивільного населення в умовах воєнного стану (Колб О., Конопельський В.)</b> .....	392

<b>Розділ 12. Часові обмеження суб'єктивного права інтелектуальної власності: загальні та екзистенціальні умови (Маковій В.)</b> .....	452
<b>Розділ 13. Сутність організації та документування організованої злочинної діяльності підрозділами стратегічних розслідувань (Щурат Т.)</b> .....	491
<b>Розділ 14. Дотримання прав і свобод громадян під час здійснення оперативно-розшукової діяльності (Давиденко В.)</b> .....	532
<b>Розділ 15. Забезпечення оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій при виявленні та розкритті організованої злочинної діяльності в умовах воєнного стану (Поляков Є.)</b> .....	576
<b>Розділ 16. Аналіз та запобігання кримінальним правопорушенням в умовах загострення криміногенної обстановки (Бабенко А.)</b> .....	622
<b>Розділ 17. Дотримання прав та свобод людини державним бюро розслідувань під час військового стану (Козленко О.)</b> .....	679
<b>Розділ 18. Основні напрямки і завдання державної політики у сфері протимінної діяльності в умовах воєнного стану та під час відновлення України (Аносенков А., Коломієць Ю., Мукоїда Р., Проскурня Є.)</b> .....	725
<b>Розділ 19. OSINT та інформаційна безпека в умовах воєнного стану (Свиридюк Н., Афонін Д.)</b> .....	766
<b>Розділ 20. Використання OSINT у встановленні фактів воєнних злочинів та особи воєнних злочинців (Сіфоров О., Калугін В.)</b> .....	811

## **Розділ 4**

# **РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ У СТВОРЕННІ ЄДИНОГО БЕЗПЕКОВОГО ПРОСТОРУ ДЕРЖАВИ**

**Лілія МАТВЄЄВА**

Одеський державний університет внутрішніх справ, Україна  
<https://orcid.org/0000-0002-8402-5584>

### **Вступ**

Значне зростання в останні роки реальних та потенційних загроз національній безпеці України, насамперед через розв'язану Російською Федерацією гібридну та відкриту воєнну агресію, зумовлює необхідність оновлення підходів до формування і реалізації державної політики у сфері безпеки. У цьому контексті держава прагне сформувати єдиний безпековий простір, тобто середовище, в якому всі компоненти сектору безпеки діють скоординовано для забезпечення однакового рівня захищеності громадян по всій території країни.

Указом Президента України 16 лютого 2022 року було введено в дію рішення ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про Стратегію забезпечення державної безпеки». Це стратегічний документ, що окреслює заходи до 2025 року для посилення державної безпеки та стійкості<sup>1</sup>. Основною метою цієї Стратегії декларовано створення належного безпекового середовища на всій території України, модернізацію механізму забезпечення державної безпеки та дотримання міжнародно-правових норм щодо прав і свобод людини. Фундаментальне значення має чітке

---

<sup>1</sup> Стратегія забезпечення державної безпеки: затверджено Указом Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>

концептуальне розуміння єдиного безпекового простору держави. Сектор безпеки включає сукупність державних органів та організацій, покликаних гарантувати безпеку особи, суспільства і держави. Науковці виділяють його основні елементи за видами безпеки:

особиста та публічна безпека громадян — забезпечується правоохоронними органами;

державна безпека — забезпечується спеціальними службами;

військова безпека — забезпечується Збройними силами.

Світовий досвід свідчить про необхідність повної демілітаризації перших двох складових: правоохоронні структури повинні бути цивільними і відкритими для демократичного контролю, як це прийнято в розвинених демократичних державах<sup>2</sup>. Як наголошує ООН, базовою умовою дієвого цивільного нагляду є розмежування поліції та військових, підпорядкування правоохоронних органів саме цивільній владі (Міністерству внутрішніх справ чи аналогічному)<sup>3</sup>. Одночасно важливо забезпечити чітке розмежування функцій усіх силових структур у системі безпеки та їхню скоординованість. Саме інтеграція складових сектору безпеки на спільних засадах лежить в основі концепції єдиного безпекового простору.

У науковій літературі «єдиний безпековий простір» держави визначається як система правових норм, організаційно-інституційних механізмів та соціальних чинників, інтегрованих з метою забезпечення рівного і стійкого доступу громадян до базових безпекових послуг на всій території країни. Ідеться не лише про присутність правоохоронців у кожному регіоні, але й про створення умов, за яких безпека стає універсальною складовою повсякденного життя незалежно від географії, віддаленості чи соціального статусу населення.

---

<sup>2</sup> Handbook on police accountability, oversight and integrity. Criminal Justice handbook series. United Nations, July New York 2011. 140 p. URL: [https://biblioteca.cejamericas.org/bitstream/handle/2015/2098/Handbook\\_Police\\_Accountability\\_Oversight\\_Integrity.pdf?sequence=1](https://biblioteca.cejamericas.org/bitstream/handle/2015/2098/Handbook_Police_Accountability_Oversight_Integrity.pdf?sequence=1)

<sup>3</sup> Там само.

## **Основна частина**

Сучасний світ перебуває в етапі масштабних трансформацій, які охоплюють майже всі аспекти суспільного життя. За останні роки значно посилився вплив кліматичних змін, поширилися нові небезпечні захворювання, зросло антропогенне навантаження на довкілля, а також активно розвивається Четверта промислова революція, супроводжувана процесами дематеріалізації виробництва. Глобальна безпекове середовище стає все більш нестійкою та непередбачуваною: розпадається міжнародна система стратегічної стабільності, посилюється суперництво між країнами, зростає ризик виникнення нових конфліктів, урегулювання яких стає дедалі складнішим завданням<sup>4</sup>.

Категорія єдиного безпекового простору передбачає інтеграцію всіх суб'єктів сектору безпеки (армії, правоохоронних органів, спецслужб, сил цивільного захисту тощо) у єдину координаційну систему, що діє на основі узгоджених нормативно-правових актів та спільних стратегічних цілей. Варто зазначити, що принцип інтеграції силових структур вже закріплений Конституцією України, так відповідно до ст. 17 забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави<sup>5</sup>. Тобто на конституційному рівні визначено спільну відповідальність різних компонентів сектору безпеки за захист суверенітету і правопорядку.

Баранов С. відзначає, що серед вчених має поширення тлумачення національної безпеки у вузькому його розумінні змісту — як безпека держави, без здійснення якої неможливо забезпечити

---

<sup>4</sup> Резнікова О.О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. Київ, НІСД, 2022. С. 6.

<sup>5</sup> Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

як інші види безпеки (економічну, екологічну, інформаційну, військову, продовольчу та ін.) так і національну безпеку в цілому<sup>6</sup>.

У формуванні єдиного безпекового простору держави ключова роль належить Національній поліції України як провідному суб'єкту забезпечення публічної безпеки та правопорядку. Нижче проаналізовано інституційну роль Національної поліції України, її трансформацію в умовах війни та відбудови, а також досвід інших країн (ЄС, США, Балканського регіону, Латинської Америки) у контексті побудови інтегрованого безпекового середовища. Аналіз спирається на чинну нормативно-правову базу, статистичні дані та сучасні дослідження, що дозволяє сформулювати висновки щодо перспектив посилення ролі Національної поліції у розбудові всеохоплюючого безпекового простору держави.

Сучасне законодавство України чітко окреслює статус і завдання Національної поліції як центрального органу в системі забезпечення внутрішньої безпеки. Згідно із Законом України «Про Національну поліцію», національну поліцію визначено як центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Таким чином, у правовому полі поліція наділена універсальною функцією охорони правопорядку у внутрішньому вимірі безпеки, на відміну від Збройних Сил, основна місія яких — відсіч зовнішній збройній агресії. Діяльність Національної поліції України ґрунтується на принципах верховенства права і законності: під час виконання покладених завдань поліція зобов'язана забезпечувати дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України. Законодавство визначає основні завдання поліції як надання поліцейських послуг у сферах:

охорони публічної безпеки і порядку;

---

<sup>6</sup> Баранов С.О. Повноваження Нацполіції України у сфері забезпечення національної безпеки. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро : ДДУВС, 2023. С. 31.

захисту прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;

протидії злочинності;

надання допомоги особам в межах, визначених законом.

Перелік цих завдань відображає багатофункціональний характер поліції як інституту, відповідального і за превенцію правопорушень, і за реагування на них, і за сервісну підтримку населення.

Правові основи діяльності Національної поліції визначені Конституцією України, законами та міжнародними договорами України, актами Президента та Кабінету Міністрів тощо. Організаційно Національна поліція України спрямовується і координується Кабінетом Міністрів через Міністра внутрішніх справ.

Особливо варто відзначити положення законодавства про функціонування поліції в умовах воєнного чи надзвичайного стану: у такий період поліцейські підрозділи (зокрема поліція особливого призначення) можуть залучатися до завдань оборони країни за рішенням компетентного командування. Хоча сам термін «єдиний безпековий простір» прямо не вживається в Законі про Національну поліцію України, його ідеї реалізуються через механізми децентралізації поліцейської діяльності та взаємодії з місцевими громадами. Законодавство передбачає співпрацю поліції з органами місцевого самоврядування у забезпеченні правопорядку на місцях, що відповідає європейській моделі *community policing* — поліції, орієнтованої на громаду. Таким чином, нормативна база України встановлює необхідні правові інструменти для інтегрованої діяльності поліції в системі національної безпеки, а практичні реформи останніх років спрямовані на втілення цих положень.

Місце Національної поліції у безпековому просторі держави визначається сукупністю функціональних та організаційних чинників:

по-перше, це функціональна універсальність поліції яка поєднує превентивні (профілактичні), охоронні (патрульні) та слідчі функції, фактично охоплюючи весь цикл реагування на правопорушення від запобігання до розкриття злочинів;

по-друге, територіальна доступність, так поліція присутня у всіх регіонах через розгалужену систему територіальних органів, що дозволяє оперативно реагувати на інциденти в будь-якому населеному пункті. Це особливо важливо для забезпечення рівного рівня безпеки громадян незалежно від місця проживання;

по-третє, поліція виступає центральною ланкою у взаємодії з іншими суб'єктами безпеки — Службою безпеки України, Національною гвардією, прикордонною службою, органами правосуддя, місцевою владою, громадськими формуваннями тощо.

Таким чином, Національна поліція України виконує роль своєрідного координатора на стику між сектором громадської безпеки та сектором державної безпеки. Це підтверджується зарубіжним досвідом: в країнах, що проходили через постконфліктні трансформації (Хорватія, Боснія і Герцеговина, Грузія тощо), саме поліція часто ставала тим «містком» між завершенням військових операцій та відновленням мирного правопорядку. Так, після розпаду Югославії очікування війни в Хорватії вивело оборону на перший план серед державних пріоритетів. Демократичні реформи, які не мали безпосереднього зв'язку з воєнними потребами, було відкладено щонайменше на два роки. Показовим прикладом є чисельність поліцейських: кількість присяжних співробітників спочатку різко зросла через воєнні обставини, але після їхнього завершення значно скоротилася — до рівня, який більше відповідає європейським стандартам. Поліція є інтегрованою частиною ширшого суспільства і тому істотно залежить від соціальних умов. Війна в Хорватії вплинула на набір кадрів, підготовку й нагляд, норми поліцейської культури, рівень підзвітності та інше<sup>7</sup>. Україна, переживаючи аналогічні виклики, може використовувати ці прецеденти для впровадження найкращих практик.

---

<sup>7</sup> Ivkovic S.K. *Distinct and Different: The Transformation of the Croatian Police in Transforming Police, in Central and Eastern Europe: Process and Progress*, eds. M. Caparini and O. Marenin, Lit Verlag, Munster, 2004. 55 p.

Реформування та розвиток поліції в останні роки були безпосередньо націлені на формування єдиного безпекового простору на місцевому рівні. З 2020 року реалізовано нову організаційну модель поліції відповідно до адміністративно-територіальна реформи. Замість старої системи було створено 26 обласних головних управлінь Національної поліції України, 646 територіальних підрозділів та 500 поліцейських станцій, що забезпечують покриття всієї території держави поліцейськими послугами. Ця реорганізація дала можливість оптимізувати присутність поліції в громадах і наблизити її до населення. Керівництво Міністерства внутрішніх справ по суті задекларувало стратегічну мету — «поліція в кожному районі» як основу єдиного безпекового простору, де громадяни повсюдно отримують стандартний рівень безпеки<sup>8</sup>. Оновлена модель роботи поліції запроваджена для того, щоб жителі будь-якого населеного пункту країни могли отримувати однаковий рівень якісного поліцейського сервісу та відчувати себе захищеними<sup>9</sup>.

Згідно з офіційним звітом Національна поліція України, вже у 2021 році спостерігалось зниження загального рівня злочинності: показник кількості кримінальних правопорушень на 10 тис. населення зменшився з 81 до 72, тобто приблизно на 11 % порівняно з 2020 роком<sup>10</sup>. Ефективне виконання органами та підрозділами поліції функцій, спрямованих на боротьбу з кримінальною протиправністю, забезпечення громадської безпеки та порядку, захист

---

<sup>8</sup> Створення єдиного безпекового простору — один із пріоритетів діяльності Нацполіції. *Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України*. 29 січня 2021 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/stvorennya-yedinogo-bezpekovogo-prostoru-odin-iz-prioritetiv-diyalnosti-nacpolicii>

<sup>9</sup> Ігор Клименко презентував нову модель організації діяльності Національної поліції України. 11 лютого 2021 року. *Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/igor-klimenko-prezentuvav-novu-model-organizaciyi-diyalnosti-nacionalnoyi-policiyi-ukrayini>

<sup>10</sup> Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2021 році. URL: [file:///C:/Users/Home/Downloads/Zvit\\_NPU\\_2021\\_.pdf%23~\\_text=Рівень%20злочинності%20в%20державі%20у,Окремо%20слід%20відзначити%20позитивну.pdf](file:///C:/Users/Home/Downloads/Zvit_NPU_2021_.pdf%23~_text=Рівень%20злочинності%20в%20державі%20у,Окремо%20слід%20відзначити%20позитивну.pdf)

прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави, сприяло підтриманню контролю над криміногенною ситуацією та запобіганню її загостренню протягом 2021 року. Така позитивна динаміка частково пов'язується з розширенням превентивних програм та сервісних підходів у роботі поліції у мирний період 2020–2021 років.

Водночас слід визнати, що ефективність поліції вимірюється не лише зниженням статистики злочинності, а й рівнем довіри населення та спроможністю реагувати на нові виклики. Довіра громадян до поліції в Україні традиційно невисока, що є проблемою на шляху до побудови безпекового середовища на засадах партнерства влади і суспільства. Соціологічні опитування, оприлюднені Міністерством внутрішніх справ у жовтні 2024 року, показали, що Національній поліції довіряють лише 48 % громадян, а не довіряють — 51 %. Для порівняння, у 2023 році рівень довіри до поліції був вищим — близько 56 %<sup>11</sup>. Експерти пов'язують тенденцію до зниження довіри із резонансними трагічними інцидентами за участю правоохоронців, повільним розслідуванням деяких злочинів, а також загальним фактором корупції, що підриває легітимність силових структур. Підвищення прозорості і підзвітності поліції є нагальним завданням, на чому акцентує і зарубіжний досвід: у країнах ЄС розроблено розгалужені механізми цивільного контролю (незалежні наглядові комісії, омбудсмени тощо), а у США після хвилі протестів 2020 року більш ніж у десятку міст запровадили нові органи громадського нагляду або розширили їх повноваження<sup>12</sup>. Українські реформи вже зробили кроки в цьому

---

<sup>11</sup> Серед правоохоронних органів найбільше довіряють Національній гвардії — 86 %, соопитування. Міністерство внутрішніх справ України. URL: <https://mvs.gov.ua/news/sered-pravoohoronnix-organiv-naibilse-doviriaiut-nacionalnii-gvardiyi-86-socopituvannia>

<sup>12</sup> Cheatham Amelia, Maizland Lindsay. How Police Compare in Different Democracies. March 29, 2020. URL: <https://www.cfr.org/backgrounder/how-police-compare-different-democracies#:~:text=Many%20countries%20rely%20on%20independent,advocates%20have%20questioned%20its%20efficacy>

напрямі — наприклад, створено Управління з дотримання прав людини Національної поліції України, запроваджено атестацію особового складу — але рівень громадського контролю потребує подальшого посилення.

Шаповалова К. звертає увагу на то, що діяльність Управління з питань дотримання прав людини Національної поліції України була і залишається одним із рушійних факторів елементи сучасного прогресивного механізму захисту прав і свобод людини в діяльності правоохоронних органів. А після повномасштабного вторгнення РФ сфера впливу та зони діяльності ДРПЛ тільки розширилася<sup>13</sup>. Головною метою діяльності Управління з дотримання прав людини Національної поліції України є реалізація державної політики у сферах дотримання прав людини під час надання поліцейських послуг<sup>14</sup>. Як зазначається в доповіді Генерального Секретаря ООН щодо посилення комплексної підтримки, яку Організація Об'єднаних Націй надає реформуванню сектору безпеки, забезпечення безпеки — це одна з ключових функцій держави. Проте урізноманітнення чинників, які впливають на сучасне безпекове середовище, наводить на думку, що безпека держави і стан безпеки (індивідів, суспільств) — взаємопов'язані: при незахищеності населення — і держава незахищена<sup>15</sup>.

Повномасштабна війна, що триває з 2022 року, суттєво вплинула на структуру і динаміку злочинності та криміногенну ситуацію

---

<sup>13</sup> Шаповалова К.І. Завдання та функції Управління дотримання прав людини Національної поліції України як учасника адміністративно-правових відносин у сферах дотримання прав людини під час надання поліцейських послуг. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 6. С. 257.

<sup>14</sup> Положення про Управління дотримання прав людини Національної поліції України : наказ Національної поліції від 16 березня 2015 року № 215 (із внесеними змінами та доповненнями відповідно до наказу Національної поліції України від 18 листопада 2020 року № 890).

<sup>15</sup> Шаповалова К.І. Завдання та функції Управління дотримання прав людини Національної поліції України як учасника адміністративно-правових відносин у сферах дотримання прав людини під час надання поліцейських послуг. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 6. С. 257.

в Україні. У перші повоєнні роки статистика демонструвала різкі коливання: в 2022 р. загальна кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень скоротилася порівняно з попереднім роком, однак вже у 2023 р. відбувся суттєвий стрибок. За даними Офісу Генерального прокурора, у 2023 році було обліковано близько 475,6 тис. злочинів, що на 31 % більше, ніж у 2022 році ( $\approx 362,6$  тис.)<sup>16</sup>. Відповідно зросла й кількість осіб, яким повідомлено про підозру — понад 108 тис., що на 26 % більше показника попереднього року. Найбільший приріст зафіксовано за такими видами правопорушень, як шахрайства (особливо кібер-шахрайства), крадіжки, незаконний обіг наркотиків, а також злочини, притаманні воєнному часу — випадки мародерства, незаконного обігу зброї, домашнє насильство в умовах стресу тощо. Причинами цієї негативної динаміки є як загальне соціально-економічне напруження воєнного періоду, так і об'єктивне перерозподілення ресурсів поліції: значна частина сил і засобів Національної поліції України була спрямована на пріоритетні завдання оборони та документування воєнних злочинів, що тимчасово знизило можливості поліції по інших напрямках. Таким чином, поточні статистичні сплески злочинності багато в чому зумовлені обставинами воєнного часу і не означають відмови від позитивних трендів довоєнного періоду.

Злочинні угруповання в Україні змінюють свої бізнес-моделі, оскільки війна, що триває вже четвертий рік, призвела до масових переміщень населення, зростання ризиків торгівлі людьми та підвищеного попиту на синтетичні наркотики. Війна не лише спричинила невимовні страждання українського народу, але й призвела до помітної еволюції організованої злочинності, що може мати глибокі наслідки для відновлення та реконструкції країни<sup>17</sup>.

---

<sup>16</sup> Хавронюк М.І. Злочинність в Україні у 2019–2024 роках: рівень, структура, динаміка, прогнози. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. С. 295–303.

<sup>17</sup> Ukraine: Organized Crime Dynam. UNODC, Ukraine: Organized Crime Dynamics in the Context of War, July 2025. 81 p. URL: [https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Ukraine/Ukraine\\_OC\\_Study.pdf](https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Ukraine/Ukraine_OC_Study.pdf)

Пядишев В. серед чинників військового часу, що обумовлюють зміцнення організованої злочинності називає: значні втрати чисельності місцевої поліції; розквіт і зміцнення організованої злочинності; потрапляння невраховуваної кількості одиниць вогнепальної зброї у приватні руки та зміцнення організованих кримінальних угруповань<sup>18</sup>. Попри безпрецедентні виклики воєнного стану, Національна поліція України докладает зусиль для підтримання правопорядку та демонструє окремі показники ефективності. Так, у 2023 році забезпечено збільшення масиву кримінальних проваджень, направлених до суду (+16 %), стосовно 419 організованих злочинних груп, у тому числі щодо 42 груп з міжрегіональними зв'язками, 26 — з корумпованими зв'язками та 13 — сформованих на етнічній основі<sup>19</sup>. У 2024 році свідченням ефективності заходів поліції за цим напрямом є збільшення на 27 % кількості (з 419 до 532) організованих груп і злочинних організацій, діяльність яких припинено, зокрема на 24 % більше (з 42 до 52) — з міжрегіональними зв'язками, на 19% (з 26 до 31) — з корумпованими зв'язками та на 31 % (з 13 до 17) — сформованих на етнічній основі<sup>20</sup>.

Натомість в частині розкриття злочинів мирного часу в умовах війни виникли складнощі. Така ситуація пов'язана з тим, що частина досвідчених кадрів поліції мобілізована до війська або перейшла до новостворених штурмових бригад («Гвардія наступу», «Лють»), є також непоправні бойові втрати особового складу. Дефіцит кадрів та надмірне навантаження на слідчих гальмують швидкість розслідування звичайних кримінальних проваджень, а перевантаженість судової системи призводить до затримок розгляду справ.

---

<sup>18</sup> Поліцейська юрисдикція в умовах воєнного стану : монографія / за заг. ред. Д. В. Швеця, М. О. Семенишина. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 112–115.

<sup>19</sup> Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2023 році. С. 10. URL: [https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit\\_NPU\\_2023.pdf](https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit_NPU_2023.pdf)

<sup>20</sup> Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2024 році. С. 15. URL: [https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit\\_2024/zvit-npu-2024.pdf](https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2024/zvit-npu-2024.pdf)

Ці фактори вказують, що для післявоєнного відновлення правопорядку доведеться вирішувати проблеми кадрового й матеріального забезпечення поліції та підвищення спроможності правосуддя.

Слід окремо розглянути трансформацію ролі поліції у контексті війни, перехідного правосуддя та відбудови країни. В умовах широкомасштабної агресії РФ Національна поліція України діє на межі своїх традиційних функцій, фактично виконуючи ряд нетипових завдань спільно з військовими і спецслужбами. З початку вторгнення у лютому 2022 року підрозділи поліції були залучені до патрулювання міст під час комендантської години, участі у територіальній обороні, евакуації цивільного населення з прифронтових районів, охорони об'єктів критичної інфраструктури від диверсій. На базі Міністерства внутрішніх справ створено спеціальні добровольчі бригади («Лють» та інші), які діють у складі Сил оборони для виконання штурмових та стабілізаційних завдань — розмінування звільнених територій, пошук диверсійно-розвідувальних груп, роззброєння незаконних формувань тощо. Ці підрозділи, комплектовані мотивованими поліцейськими та бійцями Нацгвардії, стали інструментом посилення безпеки на прифронтових територіях.

Одночасно центральним напрямом роботи Національної поліції України у воєнний час стало документування воєнних злочинів та злочинів проти людяності, скоєних окупантом. Слід зауважити, що в Україні процесом документування воєнних злочинів займаються різні організації, зокрема громадські. До фіксації російських воєнних злочинів залучено широкий спектр професіоналів, серед яких правоохоронці, активісти, юристи та журналісти. Для належного документування воєнних злочинів та злочинів проти людяності, скоєних російською армією в Україні, Офіс Генерального прокурора разом з українськими та міжнародними партнерами створив Єдиний державний ресурс зі збору доказів воєнних злочинів<sup>21</sup>.

---

<sup>21</sup> Якщо ви стали потерпілим або свідком воєнних злочинів Росії — фіксуйте та надсилайте докази! Офіс Генерального Прокурора. URL: <https://warcrimes.gov.ua/>

Поліцейські слідчі спільно з прокурорами фіксують факти вбивств, тортур, мародерства, руйнування майна, сексуального насильства та інших тяжких злочинів, вчинених на окупованих чи бойових територіях. Станом на вересень 2024 року задокументовано щонайменше 137 тисяч воєнних злочинів РФ проти України<sup>22</sup>. Зібрані матеріали передаються до спеціалізованих органів (Офіс Генпрокурора, СБУ) та міжнародних інституцій (Міжнародний кримінальний суд, спільні слідчі групи) для подальшого розслідування і притягнення винних до відповідальності<sup>23</sup>. Поліцейські також працюють у складі міжнародних слідчих команд із пошуку доказів злочинів агресора на деокупованих територіях, що підкреслює глобальний вимір їхньої роботи.

Активна участь поліції у фіксації воєнних злочинів і забезпеченні порядку на звільнених землях позиціонується як невід'ємна складова так званого перехідного правосуддя (transitional justice) — комплексу заходів для відновлення справедливості і верховенства права після масових порушень прав людини. Перехідна юстиція охоплює кримінальне переслідування воєнних злочинців, встановлення історичної правди, компенсацію жертвам та інституційні реформи, що мають запобігти повторенню подібних злочинів у майбутньому. Метою є подолання наслідків конфлікту, відновлення верховенства права і примирення в суспільстві<sup>24</sup>.

---

<sup>22</sup> Володимир Зеленський: Росія скоїла щонайменше 137 тисяч воєнних злочинів проти України та українців. *Президент України. Офіційне інтернет-представництво*. 11 вересня 2024 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-rosiya-skojila-shonajmenshe-137-tisyach>

<sup>23</sup> Cheatham Amelia, Maizland Lindsay. How Police Compare in Different Democracies. March 29, 2020. URL: <https://www.cfr.org/background/how-police-compare-different-democracies#:~:text=Many%20countries%20rely%20on%20independent,advocates%20have%20questioned%20its%20efficacy>

<sup>24</sup> What is Transitional Justice? Report of the Special Rapporteur on the promotion of truth, justice, reparation and guarantees of non-recurrence, Pablo de Greiff, A/HRC/30/42, 7 September 2015, para. 96 URL: [https://seoul.ohchr.org/sites/default/files/2022-10/08\\_What%20is%20transitional%20justice\\_formatting\\_FIN\\_ENG.pdf#:~:text=important%20questions%20arise%20around%20how,the%20State%3B%20and%20prevent%20future](https://seoul.ohchr.org/sites/default/files/2022-10/08_What%20is%20transitional%20justice_formatting_FIN_ENG.pdf#:~:text=important%20questions%20arise%20around%20how,the%20State%3B%20and%20prevent%20future)

Поліція у цьому процесі відіграє критичну роль на етапі правосуддя перехідного періоду: вона забезпечує розслідування і збір доказів злочинів, тим самим закладаючи основу для судового покарання винних, а також повертає присутність законної влади в деокуповані громади. Навіть за відсутності окремого закону про перехідне правосуддя для поліції, де-факто Національна поліція України виконує завдання перехідної юстиції — документує воєнні злочини, взаємодіє з прокуратурою у притягненні воєнних злочинців, допомагає розшукувати зниклих осіб, охороняє масові поховання та місця злочинів до прибуття слідчих міжнародних місій тощо. Цю діяльність високо оцінюють експерти, підкреслюючи, що без належного функціонування поліції досягнення справедливості для жертв війни було б неможливим<sup>25</sup>. Тобто поліція постає не лише як силовий орган, а і як інструмент відновлення законності та довіри на постраждалих територіях, що є ключовим для побудови тривалого миру.

Іноземний досвід переходу від війни до миру підтверджує важливість інституційної трансформації поліції. У країнах Балканського регіону після збройних конфліктів 1990-х років поліція проходила процес демілітаризації та реформування з метою перетворення з карального інструменту війни на сервісну службу безпеки для громадян. Наприклад, у Хорватії після війни 1991–1995 рр. чисельність і структура поліції спочатку були підпорядковані воєнним потребам, але з настанням миру їх значно скоротили та реорганізували відповідно до європейських стандартів, зокрема посилили громадський контроль і боротьбу з корупцією в поліційних лавах. Реформа поліції включала професіоналізацію, навчання прав

---

<sup>25</sup> What is Transitional Justice? Report of the Special Rapporteur on the promotion of truth, justice, reparation and guarantees of non-recurrence, Pablo de Greiff, A/HRC/30/42, 7 September 2015, para. 96 URL: [https://seoul.ohchr.org/sites/default/files/2022-10/08\\_What%20is%20transitional%20justice\\_formatting\\_FIN\\_ENG.pdf#:~:text=important%20questions%20arise%20around%20how,the%20State%3B%20and%20prevent%20future](https://seoul.ohchr.org/sites/default/files/2022-10/08_What%20is%20transitional%20justice_formatting_FIN_ENG.pdf#:~:text=important%20questions%20arise%20around%20how,the%20State%3B%20and%20prevent%20future)

людини, впровадження опитувань громадської думки щодо роботи поліції — усе це для підвищення легітимності поліції у демократичному суспільстві<sup>26</sup>. У Боснії і Герцеговині міжнародні місії (ООН, ЄС) здійснювали моніторинг діяльності місцевої поліції та сприяли створенню національної стратегії перехідного правосуддя, щоб інтегрувати механізми притягнення воєнних злочинців і примирення громад<sup>27</sup>. Грузія після Революція троянд 2003 року провела радикальну реформу поліції, було звільнено і замінено більшість особового складу ДАІ та патрульної служби в рамках боротьби з корупцією, що спершу відновило суспільну довіру, хоча згодом виклики повернулися<sup>28</sup>. Цей досвід показує, що інституційна спроможність поліції має критичне значення для успішного переходу від війни до стабільності. Україні доцільно врахувати як позитивні практики — наприклад, централізацію стандартів підготовки і службових розслідувань (про що говорить досвід багатьох європейських країн), так і застереження. Зокрема, в деяких державах Латинської Америки спостерігається зворотна тенденція — «карабінеризація» сил безпеки, коли у відповідь на зростання організованої злочинності поліції надають напіввійськові функції та підпорядковують центральній владі на зразок жандармерії. У Бразилії, Мексиці, Сальвадорі в останні роки створюються національні гвардії чи вводяться надзвичайні режими для боротьби з бандами, що, з одного боку, підвищує координованість дій, але з іншого — підсилює

---

<sup>26</sup> Ivkovic S.K. *Distinct and Different: The Transformation of the Croatian Police in Transforming Police*, in *Central and Eastern Europe: Process and Progress*, eds. M. Caparini and O. Marenin, Lit Verlag, Munster, 2004. 55 p.

<sup>27</sup> Bosnia and Herzegovina. *Transitional Justice Evaluation Tools*. URL: <https://transitionaljusticedata.org/en/Europe/BosniaandHerzegovina.html#:~:text=Bosnia%20and%20Herzegovina%20,episodes%2C%20and%20transitional%20justice%20mechanisms>

<sup>28</sup> Cheatham Amelia, Maizland Lindsay. *How Police Compare in Different Democracies*. March 29, 2020. URL: <https://www.cfr.org/background/how-police-compare-different-democracies#:~:text=Many%20countries%20rely%20on%20independent,advocates%20have%20questioned%20its%20efficacy>

репресивність поліції і ризику порушення прав людини<sup>29</sup>. Такий досвід демонструє, що інтеграція сил безпеки повинна відбуватися збалансовано: єдиний безпековий простір не означає мілітаризацію поліції, а навпаки — її розвиток як професійної цивільної служби, здатної співпрацювати з іншими органами, залишаючись підзвітною суспільству.

Особливістю поліції є її широка діяльність, спрямована на протидію злочинам у найрізноманітніших сферах, що відрізняє цей орган від інших правоохоронних структур. До її компетенції належить боротьба із злочинами в економічній галузі, майновій сфері, організованій злочинності, а також протидія правопорушенням, які загрожують життю і здоров'ю громадян, честі та гідності особи<sup>30</sup>. Запобігання злочинності та підтримання громадського порядку залишаються одними з пріоритетних завдань поліції, особливо в умовах підвищеної внутрішньої напруженості, що виникає через воєнний стан та інші надзвичайні обставини. Військовий конфлікт, агресія з боку Російської Федерації, соціальні потрясіння та економічна нестабільність створюють передумови для зростання рівня злочинності. Особлива увага приділяється таким її проявам, як мародерство, терористичні акти, незаконний обіг зброї та дії, спрямовані на підриг громадського спокою. У таких умовах ефективна робота поліції відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності в суспільстві та захисті фундаментальних прав громадян.

Подальші виклики для Національної поліції України після завершення збройного конфлікту:

соціальна адаптація колишніх учасників бойових дій. Після завершення військових конфліктів значна частина екскомбатантів

---

<sup>29</sup> Blum G. The «carabinization» of security in Latin America. *Latinoamérica21* (L21) 18 August, 2024. URL: <https://latinoamerica21.com/en/the-carabinization-of-security-in-latin-america/#:~:text=strengthening%20the%20police%E2%80%99s%20violent%20action,the%20populations%20of%20Latin%20America>

<sup>30</sup> Коваленко А.В. Поліція як суб'єкт запобігання злочинності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019. № 37. С. 176.

опиняється на роздоріжжі, неспроможна повернутися до попереднього професійного середовища або перебуваючи без альтернативних навичок, крім військових. Як свідчить досвід багатьох країн, що пережили конфлікти, ці особи можуть привертати увагу організованої злочинності, яка охоче пропонує їм зайняття із щедрою винагородою, використовуючи їх військовий досвід. Якщо суспільство не зможе забезпечити механізми залучення цих індивідів до конструктивної діяльності, ризики їх інтеграції до кримінальної спільноти значно зростають, створюючи додатковий тиск на правоохоронні органи;

програми «роззброєння — демобілізація — реінтеграція». У міжнародній практиці поширена ситуація, коли молоді люди, залучені до військових дій, не мають можливості здобути професійні навички або робочий досвід, необхідний для забезпечення їх власного благополуччя та добробуту їхніх родин. У таких випадках актуальними стають програми, спрямовані на поступовий процес роззброєння, демобілізації та реінтеграції до мирного громадського життя;

вплив інформаційних технологій на кримінальну діяльність. Швидкий розвиток сучасних інформаційних технологій має двоякий вплив на суспільство та сприяє активізації організованої злочинності у глобальному масштабі. Країни, які переживають збройні конфлікти, часто стикаються з посиленням цього явища, адже інформаційні технології активно використовуються як злочинними угрупованнями, так і сторонами конфлікту для досягнення власних цілей. У відповідь на виклики такого порядку правоохоронні органи повинні мати належну підготовку для ефективного освоєння та застосування новітніх технологічних розробок у боротьбі зі злочинною діяльністю та кіберзагрозами<sup>31</sup>.

Отже, Національна поліція України відіграє центральну роль у створенні безпекового простору держави як у мирний, так

---

<sup>31</sup> Поліцейська юрисдикція в умовах воєнного стану : монографія / за заг. ред. Д.В. Швеця, М.О. Семеншина. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 117–120.

і у военний час. Її правовий статус, завдання і принципи діяльності відповідають демократичним стандартам захисту прав людини та публічної безпеки. Практичні реформи (децентралізація і збільшення присутності на місцях, проект «поліцейський офіцер громади», створення єдиної інтегрованої системи обслуговування громадян) наближають українську поліцію до європейських моделей community policing. При цьому враховується і іноземний досвід: зокрема, у більшості країн ЄС поліція традиційно демілітаризована та підконтрольна місцевим громадам, тоді як у США навпаки спостерігається фрагментація — близько 18 тисяч окремих правоохоронних органів по країн — і проблеми із надмірним застосуванням сили<sup>32</sup>. Статистика підтверджує, що рівень летальних випадків за участі поліції у США набагато перевищує показники інших розвинених країн: за 2013–2020 роки американські поліцейські вбили 8767 осіб (ще понад 1100 — лише за 2021 рік), тоді як, скажімо, у Канаді за ті самі 7 років було 254 летальні випадки, а в багатьох європейських країнах поліція роками не застосовує смертельну силу<sup>33</sup>. Це свідчить про необхідність посилення механізмів контролю і тренування щодо застосування сили — урок, який Україна також має врахувати.

Особливу увагу варто приділити співпраці поліції з іншими суб'єктами національної безпеки, такими як Збройні сили України, територіальна оборона та органи місцевого самоврядування. Завдяки такій взаємодії вдається ефективно координувати зусилля задля запобігання внутрішнім загрозам, забезпечення порядку в районах активних бойових дій та створення безпечного простору для цивільного населення<sup>34</sup>. Окрім цього, поліція активно

---

<sup>32</sup> Blum G. The «carabinization» of security in Latin America. *Latinoamérica21* (L21) 18 August, 2024. URL: <https://latinoamerica21.com/en/the-carabinization-of-security-in-latin-america/#:~:text=strengthening%20the%20police%E2%80%99s%20violent%20action,the%20populations%20of%20Latin%20America>

<sup>33</sup> Ibid.

<sup>34</sup> Сокол О.Р. Роль поліції у сфері забезпечення національної безпеки України. *Академічні візії*. 2024. Вип. 37. С. 5.

працює над зміцненням довіри громадян, що є ключовим елементом для укріплення соціальної єдності в умовах війни.

Головні виклики на шляху формування єдиного безпекового простору за участю Національної поліції України можна підсумувати так:

- забезпечення довіри громадян до поліції через реальну підзвітність, професійність і нульову толерантність до корупції;

- підтримання належного рівня безпеки в умовах війни та повного відновлення — зокрема інтеграція функцій транзитивного (перехідного) правосуддя: розслідування воєнних злочинів, взаємодія з міжнародними судами, реабілітація жертв у діяльність поліції;

- координація Національною поліцією України з іншими силовими відомствами в режимі єдиної стратегії, аби уникнути дублювання або конкуренції функцій;

- ресурсне забезпечення реформи поліції, включно із належною матеріально-технічною базою, соціальним захистом персоналу, сучасними технологіями (системи відеонагляду, аналітики даних тощо) по всій території держави;

- продовження започаткованих реформ з децентралізації і взаємодії з громадами, щоб населення відчувало реальну присутність і допомогу поліції у щоденному житті.

Вирішення цих завдань потребує політичної волі, фінансових ресурсів та підтримки суспільства, але є критично необхідним для побудови в Україні простору безпеки, в якому кожен громадянин, кожна громада почуватимуться захищеними незалежно від обставин.

Основою трансформації безпекового простору держави мають стати принципи, які довели свою ефективність у розвинутих європейських демократіях: верховенство права, дотримання законності, відповідність політичному устрою держави, забезпечення ефективності роботи, цілісність, відкритість для демократичного контролю з боку громадськості, прозорість та інші ключові засади. Процес реформування безпекового простору, як важливої частини

модернізації держави, повинен здійснюватися у поєднанні з реформами правоохоронних органів та інших складових сектору безпеки. Громадянське суспільство має бути активно залучене до цього процесу. Зміни не можуть обмежуватися лише внутрішньоорганізаційними перетвореннями, вони мають охоплювати ширший спектр питань і відповідати викликам сучасності.

### Висновки

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що Національна поліція України станом на 2025 рік є провідним елементом системи національної безпеки, на який покладається забезпечення порядку і правопорядку в масштабах всієї держави. Проведений аналіз показав, що роль поліції у створенні єдиного безпекового простору є багатогранною і динамічно розвивається під впливом як внутрішніх реформ, так і зовнішніх чинників (агресія, суспільні запити, міжнародний досвід).

Сучасна нормативно-правова база визначає чіткі повноваження Національної поліції України як органу виконавчої влади, що служить суспільству. Конституційні та законодавчі норми закріплюють інтеграційну місію поліції у взаємодії з іншими силовими структурами, встановлюють пріоритет прав людини та верховенства права в поліцейській діяльності. Це створює основу для легітимності та суспільної підтримки поліції як інституції.

Інституційна роль поліції у безпековому просторі полягає в поєднанні універсальних функцій (охорона порядку, протидія злочинності, допомога громадянам) з всеохоплюючою територіальною присутністю. Завдяки реформі децентралізації та створенню нової структури, Національна поліція України наблизилась до моделі рівномірного забезпечення безпеки на місцях. Одночасно поліція виступає координатором зусиль у взаємодії з місцевою владою, населенням та іншими правоохоронними суб'єктами, що відповідає концепції єдиного безпекового простору.

Війна та перехідний період висунули нові вимоги до поліції. Національна поліція України змушена була адаптуватися до виконання завдань, нетипових для мирного часу: участь у обороні, підтримка воєнного стану, масова фіксація воєнних злочинів, робота на деокупованих територіях. Поліція фактично стала одним із інструментів перехідного правосуддя, забезпечуючи збір доказів та відновлення правопорядку після окупації. Це підкреслює здатність Національної поліції України до трансформації та важливість її зміцнення в період відбудови — аби правоохоронна система впоралася з навантаженням і не допустила сплеску злочинності чи безкарності.

Зарубіжний досвід (ЄС, США, Балкани, Латинська Америка) надав Україні корисні орієнтири та застереження. Європейські практики підтверджують цінність демілітаризованої поліції, побудови довірчих відносин з громадами (community policing), централізованих стандартів підготовки та зовнішнього нагляду за поліцією. Американський досвід наголошує на проблемах надмірної фрагментації та відсутності єдиних стандартів — у США поліція дуже роздроблена і рівень летальності при застосуванні сили значно перевищує норми, прийнятні у Європі. Для України це аргумент на користь єдиної системності та підзвітності в роботі поліції. Постконфліктні країни Балкан дали приклади успішної реформи поліції під міжнародним наглядом, а водночас висвітали, що зміна культури органів правопорядку (подолання корупції, забезпечення неупередженості) є довгим процесом. У країнах Латинської Америки спроби надмірної централізації і «омілітарення» поліції у боротьбі з криміналітетом призводили до порушення прав людини<sup>35</sup>, що слугує відповідним застереженням, адже єдність безпекового простору має ґрунтуватися на принципах правової держави, а не на посиленні репресивного апарату.

---

<sup>35</sup> Blum G. The «carabinization» of security in Latin America. *Latinoamérica21* (L21) 18 August, 2024. URL: <https://latinoamerica21.com/en/the-carabinization-of-security-in-latin-america/#:~:text=strengthening%20the%20police%E2%80%99s%20violent%20action,the%20populations%20of%20Latin%20America>

Щодо подальших перспектив та пріоритетів, то Національна поліція України має продовжувати курс на реформування, підвищення довіри та професіоналізації. Необхідно впровадити дієві механізми громадського контролю (створювати незалежні комісії з розгляду скарг, моніторингові ради тощо), вдосконалити систему внутрішньої безпеки і реагування на правопорушення самих поліцейських — щоби викоринити корупцію та свавілля. Слід забезпечити мотивацію та навчання кадрів, особливо з урахуванням досвіду війни (розслідування воєнних злочинів, робота з психологічно травмованими особами, мінна безпека тощо).

У післявоєнний період важливим завданням буде інтеграція зусиль поліції у ширші програми відновлення країни — участь у розбудові правової інфраструктури на звільнених територіях, захист інвестиційних проектів від злочинних посягань, взаємодія з міжнародними партнерами у сфері безпеки.

Підсумовуючи, роль Національної поліції України у створенні єдиного безпекового простору є системоутворюючою. Без ефективної, чесною та народно орієнтованою поліції неможливо гарантувати ні належний рівень повсякденної безпеки громадян, ні стійкість держави перед зовнішніми і внутрішніми загрозами. Поліція, яка однаково пильно охороняє правопорядок в усіх громадах країни, співпрацює з суспільством і дотримується закону — це наріжний камінь національної безпеки. Створення справді єдиного безпекового простору в Україні вимагатиме подальшої наполегливої роботи, але закладені правові та організаційні передумови, а також здобутий досвід війни і реформ, дозволяють з оптимізмом оцінювати перспективи досягнення цієї стратегічної цілі.

#### **Список використаних джерел:**

1. Баранов С.О. Повноваження Нацполіції України у сфері забезпечення національної безпеки. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. Дніпро : ДДУВС, 2023. С. 31–33.

2. Володимир Зеленський: Росія скоїла щонайменше 137 тисяч воєнних злочинів проти України та українців. *Президент України. Офіційне інтернет-представництво*. 11 вересня 2024 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-rosiya-skoyila-shonajmenshe-137-tisyach->

3. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2021 році. URL: [file:///C:/Users/Home/Downloads/Zvit\\_NPU\\_2021\\_.pdf%23~\\_text=Рівень%20злочинності%20в%20державі%20у,Окремо%20слід%20відзначити%20позитивну.pdf](file:///C:/Users/Home/Downloads/Zvit_NPU_2021_.pdf%23~_text=Рівень%20злочинності%20в%20державі%20у,Окремо%20слід%20відзначити%20позитивну.pdf)

4. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2023 році. URL: [https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit\\_NPU\\_2023.pdf](https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit_NPU_2023.pdf)

5. Звіт Національної поліції України про результати роботи у 2024 році. URL: [https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit\\_2024/zvit-npu-2024.pdf](https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit_2024/zvit-npu-2024.pdf)

6. Ігор Клименко презентував нову модель організації діяльності Національної поліції України. 11 лютого 2021 року. *Урядовий портал. Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/igor-klimenko-prezentuvav-novu-model-organizaciyi-diyalnosti-nacionalnoyi-policiyi-ukrayini>

7. Коваленко А.В. Поліція як суб'єкт запобігання злочинності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2019 № 37. С. 174–177.

8. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

9. Поліцейська юрисдикція в умовах воєнного стану : монографія /за заг. ред. Д. В. Швеця, М. О. Семенишина. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 552 с.

10. Положення про Управління дотримання прав людини Національної поліції України : наказ Національної поліції України від 16 березня 2015 року № 215 (із внесеними змінами та доповненнями

відповідно до наказу Національної поліції від 18 листопада 2020 року № 890).

11. Резнікова О.О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ, НІСД, 2022. 532 с.

12. Серед правоохоронних органів найбільше довіряють Національній гвардії — 86%, соціопитування. *Міністерство внутрішніх справ України*. URL: <https://mvs.gov.ua/news/sered-pravoohoronnix-organiv-naibilse-doviriaiut-nacionalnii-gvardiyi-86-socopituvannia>

13. Сокол О.Р. Роль поліції у сфері забезпечення національної безпеки України. *Академічні візії*. 2024. Вип. 37. С. 1–8.

14. Створення єдиного безпекового простору — один із пріоритетів діяльності Нацполіції. *Урядовий портал. Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України*. 29 січня 2021 року. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/stvorennya-yedinogo-bezpekovogo-prostoru-odin-iz-prioritetiv-diyalnosti-nacpoliciyi>

15. Стратегія забезпечення державної безпеки: затверджено Указом Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>

16. Хавронюк М.І. Злочинність в Україні у 2019–2024 роках: рівень, структура, динаміка, прогнози. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2025. С. 295–303.

17. Шаповалова К.І. Завдання та функції Управління дотримання прав людини Національної поліції України як учасника адміністративно-правових відносин у сферах дотримання прав людини під час надання поліцейських послуг. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 6. С. 256–263.

18. Якщо ви стали потерпілим або свідком воєнних злочинів Росії — фіксуйте та надсилайте докази! *Офіс Генерального Прокурора*. URL: <https://warcrimes.gov.ua/>

19. Blum G. The «carabinization» of security in Latin America. *Latinoamérica21 (L21)* 18 August, 2024. URL: [https://latinoamerica21.com/en/the-carabinization-of-security-in-latin-america/#::~:~:text=strengthening%](https://latinoamerica21.com/en/the-carabinization-of-security-in-latin-america/#::~:~:text=strengthening%20)

20the%20police%E2%80%99s%20violent%20action,the%20populations%  
20of%20Latin%20America

20. Bosnia and Herzegovina. Transitional Justice Evaluation Tools. URL: <https://transitionaljusticedata.org/en/Europe/BosniaandHerzegovina.html#:~:text=Bosnia%20and%20Herzegovina%20,episodes%2C%20and%20transitional%20justice%20mechanisms>

21. Cheatham Amelia, Maizland Lindsay. How Police Compare in Different Democracies. March 29, 2020. URL: <https://www.cfr.org/backgrounder/how-police-compare-different-democracies#:~:text=Many%20countries%20rely%20on%20independent,advocates%20have%20questioned%20its%20efficacy>

22. Handbook on police accountability, oversight and integrity. CRIMINAL JUSTICE HANDBOOK SERIES. United Nations, July New York 2011. 140 p. URL: [https://biblioteca.cejamericas.org/bitstream/handle/2015/2098/Handbook\\_Police\\_Accountability\\_Oversight\\_Integrity.pdf?sequence=1](https://biblioteca.cejamericas.org/bitstream/handle/2015/2098/Handbook_Police_Accountability_Oversight_Integrity.pdf?sequence=1)

23. Ivkovic S.K. Distinct and Different: The Transformation of the Croatian Police in Transforming Police, in Central and Eastern Europe: Process and Progress, eds. M. Caparini and O. Marenin, Lit Verlag, Munster, 2004. 55 p.

24. Ukraine: Organized Crime Dynam. UNODC, Ukraine: Organized Crime Dynamics in the Context of War, July 2025. 81 p. URL: [https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Ukraine/Ukraine\\_OC\\_Study.pdf](https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Ukraine/Ukraine_OC_Study.pdf)

25. What is Transitional Justice? Report of the Special Rapporteur on the promotion of truth, justice, reparation and guarantees of non-recurrence, Pablo de Greiff, A/HRC/30/42, 7 September 2015, para. 96. URL: [https://seoul.ohchr.org/sites/default/files/2022-10/08\\_What%20is%20transitional%20justice\\_formatting\\_FIN\\_ENG.pdf#:~:text=important%20questions%20arise%20around%20how,the%20State%3B%20and%20prevent%20future](https://seoul.ohchr.org/sites/default/files/2022-10/08_What%20is%20transitional%20justice_formatting_FIN_ENG.pdf#:~:text=important%20questions%20arise%20around%20how,the%20State%3B%20and%20prevent%20future)

### Анотація

У роботі досліджується роль Національної поліції України у створенні єдиного безпекового простору держави. Проблематика роботи полягає у визначенні місця та функцій поліції в умовах гібридної та відкритої агресії РФ, зростання загроз громадській і державній безпеці та необхідності реформування сектору безпеки.

У дослідженні аналізуються нормативно-правова база діяльності поліції, її інтеграційна місія та взаємодія з іншими інститутами сектору безпеки. Показано, що поліція виконує не лише правоохоронні, а й сервісні функції, спрямовані на захист прав і свобод громадян, підтримання порядку та запобігання злочинності.

Окрему увагу приділено трансформації діяльності поліції у воєнний час: участі в обороні, документуванні воєнних злочинів та забезпеченні порядку на деокупованих територіях.

Визначено, що поліція фактично інтегрувалася у процес перехідного правосуддя, закладаючи основу для відновлення верховенства права. Розглянуто зарубіжний досвід (ЄС, Балкани, США, Латинська Америка) щодо демілітаризації та демократичного контролю поліції.

Результати дослідження підтверджують, що ефективність діяльності Національної поліції визначається рівнем довіри суспільства, прозорістю та підзвітністю.

У висновках наголошено, що створення єдиного безпекового простору в Україні потребує подальшої професіоналізації поліції, удосконалення механізмів громадського контролю та інтеграції у післявоєнні відбудовчі процеси.

*Наукове видання*

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОТРИМАННЯ  
ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА  
В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ  
ВОЄННОГО СТАНУ**

Колективна монографія

Верстка *Н. Ковальчук*

Обкладинка *А. Юдашкіна*

Технічне редагування *О. Гринюк*



**ЮРИДИКА**  
**ВИДАВНИЦТВО**

Підписано до друку 07.10.2025 р. Формат 60x84/16.  
Папір офсетний. Гарнітура Warnock. Цифровий друк.  
Ум. друк. арк. 48,83. Наклад 300.  
Замовлення № 085м-1125.  
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавництво «Юридика»  
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1  
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08  
E-mail: mailbox@juridica.od.ua  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи  
ДК № 7653 від 18.08.2022 р.